

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տ Ն Ո Ւ Ն Ա Յ Ա Ն Կ Ա Ն Ե Ղ Բ Ն Ա Յ Ա Ն

ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԺԲ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 11.

1854

ՅՈՒՆԻՍԻ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Զորս հարկատր դաստիարակութեան միջոցներ կան. Կրօնք, Ոստան, Բարեկրթութիւն, Նիւթական խնամք: (Երես 113)

(Հարունակութիւն)

Վերջապէս կը գտնեմ իր վրայ բնական ու մարմնական կարողութիւնները և առողջութեան պատուական գանձը:

Իհաւաստիկ ասոնք են որ խոհական դիտողի մը մէկէն աչքին կու գան, թէ որ մտադիր մտածութիւն ընէ ստորին աստիճանի տղուն վրան ալ. ասկից առաջ կու գան այլ և այլ միջոցներու հարկաւորութիւնը որ զայդ տղայն դաստիարակելու պիտի ծառայեն. ասկից առաջ

կու գայ դաստիարակութեան այլ և այլ հարկաւոր տեսակները, որ իր ուսուցիչներէն կը պահանջէ:

Իսկից է մարտարան դաստիարակութիւնը, որով իրեն իմացողութեան ամէն զօրութիւններն ու ամէն կարողութիւնները կը զարգանան:

Իսկից է բարեխնայական դաստիարակութիւնը, որ պէտք է զարգացընէ ու հաստատէ 'ի նմա բարեկարգութեան վար-

Ժուլիանը ու կանոնի հնազանդութիւնը :

Իսկից է կրօնական դաստիարակութեանը, որ գլխավորապէս պիտի ջանայ շարժել ու զարգացնել բարեպաշտական հակամիտութիւններն ու ամէն քրիստոնէական առաքինութիւնները :

Իսկից է վերջապէս Բնական դաստիարակութեանը, որ մարմնոյ կարողութիւնները կը զարգացնէ և կ'ուժովցնէ :

Երկրորդ կերպով դաստիարակութեանը գլխավորապէս հոգի վրայ կ'աշխատի և ուսմամբ կը լուսավորէ :

Երկրորդ կերպով դաստիարակութեանը աւելի կամայն ու Բնականութեանը վրայ կ'աշխատի, և կը հաստատէ Բարեկրօնութեան :

Երրորդ կերպով դաստիարակութեանը մասնավորապէս սրբին ու խղճհոգեւոր վրայ կ'աշխատի, և զանոնք կը կազմէ կրօնից սրբադան ճշմարտութեանց ճանաչման ու պահպանման գործը :

Չորրորդ կերպով դաստիարակութեանը նպատակն է հարմար, որ առողջ և ուժով ընէ հարմար կրօնութեան խնամքներով :

Իայց ամէն կերպին մէջն ալ՝ բոլորն ալ հարկաւոր են, ու մի և նոյն ատենը բոլորն ալ պէտք է գործածել : Իսկ բովանդակ մարդն է որ պիտի դաստիարակուի, կազմուի, ու պիտի ներհմանայ աշխարհքիս մէջ : Արեւմտեան ամենեւին չմոռնալիքն այն է՝ որ այս միջոցներէն ամէն մէկն ալ անտնօրինելի հարկաւոր են, այս դաստիարակութիւններէն ալ ամէն ալ տղուն համար անխորշելի պէտք են, ու քեզի համար սրբազան պարտք՝ որ Վախախնամութենէն ուսուցիչ ընտրուէր ես :

Իսկնք որ մտաւորական դաստիարակութիւնը ընես, մտաց ուսմունքները սորվեցնես, բայց բարոյական դաստիարակութեան հոգ չունենաս, առաքինութեան դասերուն ու գործադրութիւններուն անհոգ ըլլաս : Իայց դու ո՞վ ես որ ասանկ կոչտ կերպով այս ազնուական բնութիւնը կը ծայրատես, ու զինքը կը զրկես անկից՝ որ իրեն ամենէն աւելի հարկաւոր բանն է, անկից՝ որ

Թերեւ իրեն վրայ աւելի փառաւոր ու աւելի շնորհաշուք կ'ըլլար :

Իարոյական դաստիարակութիւն կուտաս . բայց շատ հոգ չես ընէր բնական դաստիարակութեանը . յանցաւոր ես : Ի՞նչ իրաւունքով կրնաս դու զանց ընել այն հարկաւոր, այն գեղեցիկ բնական, բժշկական ու ընտանեկան կարգաւորութիւնները, որոնց ձեռքով իմաստուն դաստիարակութիւնը կուտայ մարմնոյն այն խնամքներն որ մարմինը կը պահանջէ, կը պահպանէ զանկիւյ, կը զարգացնէ, ու կը զօրացնէ . կամ թէ կը կազդուրէ անոր առողջութեան գանձը, որ մէկ մը կորսուելու որ ըլլայ՝ անկէ ետեւ ալ անգտանելի է :

Եւ հանդիպի ալ, ու աւելի յաճախ, հոգւոյն փնասովը մարմնոյն խնամք ընել . կը շուայլես տղուն վատ ու կնատ դաստիարակութեան ամէն հոգերը, ամէն մեղկ փափկութիւնները . և առանց կրթութեան ու դարմանելու կը թողուս իր միտքն ու սիրտը : Ի՞նչ պիտի ըլլայ որ մը այդ տղայն ու ինչ դառն յանդիմանութիւններ պիտի չտայ քեզի որ մը՝ թէ որ այդ փնասապարտ դաստիարակութիւնը բաւական միտք ու բնավորութեան ուժ ձգած ըլլայ վրան, որ կարենայ մէկ մը ըմբռնել ու զգալ այն մեծ չարիքն որ իրեն ըրած ես :

Հայտնի կը տեսնուի՝ որ այս միջոցներուն ամէն մէկն ալ մասնաւոր ու հարկաւոր ազդեցութեան մը ունին դաստիարակութեան մէջ . անոնց ամէն մէկը կը զարգացնէ առանձին կերպով մը այս կամ այն կարողութիւնը : Իսկ և առաջ ասոր համար է՝ որ անոնց մէկուն անհոգանալը մեծ չարիք մըն է :

Իայց երկրորդ՝ և հարկաւոր է որ հիմակուրէն հասկըցնես՝ որ այդ մասնաւոր ազդեցութեան հետ ամէն մէկ միջոց բովանդակ դաստիարակութեան վրայ ալ ընդհանուր ազդեցութեան մը ունի, որով ամէնն ալ կը գուզնութեանն ու նոյն նպատակին, որ է մարդու կազմութիւնը . ասոնք բոլոր իրարու կ'օգնեն ու իրարմէ կը զօրանան, անանկ որ եթէ մասնաւոր ազդեցութեանը պատճառաւ

ասոնցմէ մէկուն անհոգութիւն ընել չըլլար դաստիարակութեան մէջ առանց փնասու, ևս առաւել իրենց ընդհանուր ուղեցոյթները պատճառաւ և ոչ մէկը կրնայ մարդ իբրեւ միակ միջոց մը առնուլ. ապա թէ ոչ նոյն իսկ միջոցը շատ տկար կը մնայ ու կը կորսնցընէ իր յաջողակ ազդեցութիւնն ալ. որով բովանդակ դաստիարակութիւնը կ'ապականի:

Իսկ այս բանս լաւ գիտեմ, ու առանց դժուարութեան կը խոստովանիմ. վասն զի հոս բանը մեծցընելու տեղ չէ:

Եթէ որ մէկը մասնաւոր կարողութիւն մը մշակելու ձեռք զարնէ, ու ջանայ որ զայն կարողութիւնը աւելի զարգացնէ, վսեմացնէ ու մեծցնէ, այս բանս ալ դաստիարակութեան է: Եւ որ վրայ արդէն առջի գրքին հինգերորդ գլխուն մէջ խօսեր եմ: Եւ այնպէս դաստիարակութեան կրնայ ըսուիլ բնական հանգամանքները պարզ ու հասարակ կերպով զարգացնելը, որուն վրայ հիմա խօսեցանք, ինչպիսի են ուժը, արագաշարժութիւնն ու վայելչութիւնը, զորոնք որ հիները՝ նոյն իսկ նորերն ալ մարմնայ կրթութեան կ'անուանեն: Եւ ալ թէ պէտք այսպիսի մարմնաւոր դաստիարակութեանը՝ միայն մասնական դաստիարակութեան մըն է, բայց այս ալ՝ դաստիարակութեան կրնայ կոչուիլ: Եւ իւրեքական տնտեսութեան մէջ ասոր նման բան մը դաստիարակութեան կենդանեաց կ'ըսուի:

Եւ մանապէս և աւելի իրաւամբք՝ մտաւորական կարողութեանց զարգացմանը կրնանք մօտայ դաստիարակութեան անուն տալ, ու բարոյական կարողութեանց մշակութիւնը բարոյական դաստիարակութեան անուանել: Եւ իսպառով, մշակութեան այս այլ և այլ տեսակներէն առաջ եկած՝ աւելի կամ նուազ օգտակար յաւաքագործութիւնն ու զարգացումը՝ դաստիարակութեան մեծ անուանը արժանի կրնայ ըլլալ. բայց միանգամայն այս ալ պէտք է ըսենք, որ եթէ այս այլ և այլ դաստիարակութիւններն իրարմէ զատուած մնան, անկապար, էականաւոր, ու անոր համար ալ անարժան դաստիարակութեան կ'ըլլայ:

Եւսոնցմէ մէկն ալ էական դաստիարակութիւն չըսուիր. այն զօրաւոր, այն գեղեցիկ մարդկային դաստիարակութիւնը, զոր կը պահանջէ Եւրոպայի խնամութիւնը, բնութիւնն ու կրօնքը:

Եւ դաստիարակութեան այն մեծ վախճանը, որ է զարգացումն ամէն բնական, մտաւորական, բարոյական ու կրօնական կարողութեանց, որով կը կատարուի մարդկութեան ի տղայն մեծութիւնն ու հարստութիւնը, պարզութիւնը և ուժը, այն մեծ վախճանը, կ'ըսեմ, անգործ կը մնայ, այն գեղեցիկ գործքը կ'եղծանի:

Եւսոս. ամօթով երեսաց ու ցաւով սրտի պէտք է խոստովանիմ, որ ամէն բանէն աւելի յաճախ այս բանս կը պատահի:

Եւ մանք՝ բնական խնամքներուն պատճառաւ՝ ուսումն ու բարեկրթութիւնը զանց կ'ընեն:

Եւ ինչներն ալ՝ ուսման համար բնական խնամքներն ու կրօնքը զանց կ'ընեն:

Եւ իսկ ոմանք ալ, որ աւելի քիչ են, բարոյական ու կրօնական դաստիարակութեան նայելով՝ բնական խնամքներն ու ուսումը զանց կ'ընեն:

Եւսոյց ասոնցմէ բան մըն ալ մարդկային դաստիարակութեան մէջ պակասը ընել չըլլար առանց փնասու. դաստիարակութիւնը մէկ է, վասն զի մարդը մէկ է:

Եւ թէ մարդը չորս կարգ կարողութեանց ունի, ապա նոյն պատճառաւ չորս այլ և այլ տեսակ դաստիարակութիւն, ու դաստիարակութեան չորս մեծ միջոցներ. առողջութեան հոգ, ուսումն, բարեկրթութիւնն ու կրօնքը:

Եւսոյ չորս տեսակ դաստիարակութիւնը իրարմէ անբաժանելի են, ու դաստիարակութեան ամբողջ գործքը կատարելու համար այս չորս միջոցն ալ միանգամայն պէտք է ի գործ դնել:

Եւ իցէ անհոգութիւն, որչափ թեթեւ ալ ըլլայ, շատ գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ: Եւսոյ մը օրինակ տամ:

Եւսոյ որ մատենագրական կամ գիտնական միայն ըլլայ ուսումը,

Ղիպոսան ճարդ ճը կ'ըլլայ, Բայց անկա-
րող, իր պարագիւրուն պօղեպ, ու գործնական
առաքինութիւններէ զուրկ :

(Ժ) Ե որ մատենագրական ուսման հետ
բարոյական կրթութիւն միայն ըլլայ :

Ղարջեալ անկարող գիպոսան ճը կ'ըլլայ .
Լեւրեա առաքինութեան ցոարա Բանախօս
ճը, Բայց ոչինչ աւելի :

(Ժ) Ե որ մատենագրական ուսման
հետ մտաւորական դաստիարակութիւն
միայն ըլլայ՝ առանց բարոյական ու կրօ-
նական կրթութեան ,

Ղիպոսան ճարդ ճը կ'ըլլայ, յաջող, հաաջի,
Բայց առանց խղճմանի ու առանց կրօնի :

(Ժ) Ե որ բարոյական կրթութիւնը
միայնակ ըլլայ ,

Խղճմանի խնդիրներու լուծման պը-
տող կ'ըլլայ և ոչ ուրիշ Բան ճը :

(Ժ) Ե որ բարոյական կրթութեանը
հետ մտաւորական դաստիարակութիւ-
նը միացած ըլլայ ,

Հոգա ու հաաջի ճարդ կ'ըլլայ, Բայց
հաաջած առին Բանը պահա և ճը հա :

Լրնայի դեռ այս անմտութեամբ կըր-
ճատած դաստիարակութեան մանրա-
մասն նկարագրութիւնը ընել, ու դեռ
շատ ցաւալի օրինակներ կրնայի տալ
անկազմակերպ մարդու, գէշ դաստիա-
րակուած մարդու, թշուառ մարդու,
որ իրենց մեղապարտ կամ անկարող
դաստիարակները միշտ կը յանդիմանեն
բնութեան իրենց տուած ձիրքերը չը-
ճանչնալուն, մարդկային արժանաւո-
րութեան իրաւունքները ոտքի տակ
առնելուն ու Լրարչին գործքը անար-
գած ըլլալուն համար :

Ի կատար գործոյն յետեալ թէ չգիտեցէ զբո-
լորն ածել :

(ՈՐԱՏԵԱՅ ՔԵՐԹ . 35)

Լեւի կ'ախորժիմ տեղն 'ի տեղը
դաստիարակութեան միջոցներուն վրայ
խօսիլ ու կրկնել, թէ ինչպէս պէտք է
ըլլալ այդ գործքը՝ և թէ ինչ պէտք է
ընեն ասոր համար ԿՐՕՆԸ, ԲԱՐԵԿԸՐ-
ԹՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՒՍՈՒՄԸ և ՆԻԹԱԿԱՆ
ԽԱՄՔԱՆԵՐԸ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Դիւանարցոյրիւն . — Խօսուել տախտակ :

Սարգկային բնութեան ամենէն ա-
ւելի ցանկալի սեպուած հետազոտու-
թիւններէն մէկն ալ ամէն ատեն եղած
է ապագայն, վերջի ըլլալիքները գիտ-
նալ . “ Ծօթարութիւն կամաց մարդ-
կութեանս՝ ներհուն լինել տեսանի ա-
պառնեալն քան ներկային ,” վկայեց մեր
քաջահմուտ նախնիքներէն մէկը : Լճն
ազգեր ունեցած են այնպիսի անձինք,
որ իրենք զիրենք ապառնիին թարգման
ու նկատող քարոզելով՝ համարձակել
են հաւտացնելու թէ իրենք մարգա-
րէութեան գաղտնիքն ունին և գիտեն :
Լճն մոլար ու աւելորդապաշտ կրօնք-
ները այս խաբեբայ ու շահատէր մարդոց
հնարքներն են : Սակայն Լրարիլ, որ
իր բարութեամբը թողուց մարդուն որ
անցեալը կարենայ ճանչնալ, որպէս զի
օգտակար դասեր իրեն անկէց հանէ,
իր իմաստութեամբը ապագայէն մեղի
այս օգուտը չնկատելով՝ անթափանցե-
լի քողով մը ծածկեց զայն մեր աչքին
առջև : Եր տկարամիտ տեսութեանցն
առջև ապագայն՝ այն եօթնակնիք գիրքն
է, “ զոր ոչ ոք կարէ ոչ 'ի յերկինս և ոչ
'ի ներքոյ երկրի՝ բանալ զգիրքն և ոչ
նայիլ 'ի նա ,” : Լստուած միայն իր ան-
հասանելի գիտութեամբը գիտէ 'ի յա-
ւիտենից ըլլալիքը . ու թէ որ երբեմն եր-
բեմն այդ անմերձեանալի գրքին մէկ էջը
կամ թուղթը Սովսեփ մը, Ղաւթի,
Լսայեայ մը առջև բացեր ցուցուցեր
է, միայն իմացնելու համար եր թէ
իրեն ամենատես աչքին առջև ծածուկ
բան մը չկայ, և թէ ապագայն ու
ներկայն մարդկային մտաց յարմար ա-
նուններ են միայն . և միանգամայն այդ
մարգարէութիւնները մէյմէկ աստղի
պէս երբեմն երբեմն կը ցոլացնեն մարդ-
կութեան վրայ պատած համատարած